

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI
JAHON ADABIYOTI VA QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK KAFEDRASI

**“SHARQ MUMTOZ POETIKASI
MUAMMOLARI:
NAVOIY VA RUMIY”**

*mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy
konferensiya materiallari
2025-yil, 22-aprel*

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
ALISHER NAVAI TASHKENT STATE UNIVERSITY
OF UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE
DEPARTMENT OF WORLD LITERATURE AND
COMPARATIVE LITERATURE

*Proceedings of the international
scientific-theoretical conference titled*

**“ISSUES IN ORIENTAL CLASSICAL
POETICS: NAVO'I AND RUMI”**

April 22, 2025

Toshkent
“Nurafshon business”
2025

UO'K 845.711.05

KBK 133.585.3

“Sharq mumtoz poetikasi muammolari: Navoiy va Rumiy” mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari. – Toshkent: Nurafshon business, 2025. – 1016 b.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Mas’ul muharrir:

Shuhrat Sirojiddinov,

filologiya fanlari doktori, akademik

Tahrir hay’ati:

Shuhrat Sirojiddinov (O‘zbekiston), Münevver Tekcan (Turkiya), Uzoq Jo‘raqulov (O‘zbekiston), Agnieska Vojta (Germaniya), Nozliya Normurodova (O‘zbekiston), Rukhsana Iftikhar (Pokiston), Almaz Ulviy (Ozarbayjon), Suvon Meli (O‘zbekiston), Sergey Nikonorov (Rossiya), Akibatxan Ismanova (Qirg‘iziston), Makpal Orazbek (Qozog‘iston), Aleksey Pilev (Rossiya), Nurboy Jabborov (O‘zbekiston), Shafiqa Yorqin (Afg‘oniston), Amir Ne‘mati Lima‘i (Eron), Nafas Shodmonov (O‘zbekiston), Rakymjan Turysbek (Kazakhstan), Dilmurod Quronov (O‘zbekiston), Gulnoz Xalliyeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston).

Sharq-islom madaniyatining ikki buyuk vakili – Alisher Navoiy va Jaloliddin Rumiy ijodi badiiyati, tarixiy-tipologik xossalarini ilmiy-nazariy tadqiq etishga qaratilgan “Sharq mumtoz poetikasi muammolari: Navoiy va Rumiy” mavzuidagi mazkur konferensiya materiallari ulkan geografik ko‘lami, tipologik talqinlari, tahliliy xulosalari bilan o‘ziga xosdir. To‘plam to‘rt bo‘limdan tashkil topgan. Har bir bo‘lim o‘zicha mustaqil ilmiy muammoni aks ettirishi bilan birga, Navoiy va Rumiy poetikasi sathida o‘zaro umumlashadi, jahon adabiyoti, qiyosiy adabiyotshunoslik, tarixiy hamda nazariy poetika, hozirgi adabiy jarayon muammolarini aks ettirishi bilan ma’naviy-ma’rifiy, badiiy-estetik ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy to‘plam adabiyot nazariyasi, adabiy tanqid, adabiyot tarixi, qiyosiy adabiyotshunoslik, tarjima nazariyasi, tarjimashunoslik bilan shug‘ullanayotgan doktorant, tayanch doktorantlar; magistrant va bakalavriyat bosqichi talabalari, shuningdek, badiiy adabiyot masalalari bilan qiziquvchilar uchun mo‘ljallangan.

To‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2025-yil 3-apreldagi yig‘ilishi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

**Mualliflar qarashlari tahririyat nuqtayi nazaridan
farqlanishi mumkin.**

© “Nurafshon business”, 2025.

UDC 845.711.05

KBK 133.585.3

Proceedings of the International Scientific-Theoretical Conference on the topic "Issues in Oriental Classical Poetics: Navoi and Rumi" – Tashkent: Nurafshon Business, 2025. – 1016 pages.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Editor-in-Chief:

Shuhrat Sirojiddinov,

Doctor of Philological Sciences, Academician

Editorial Board:

Shuhrat Sirojiddinov (Uzbekistan), Münevver Tekcan (Turkiye), Uzoq Jo'raqulov (Uzbekistan), Agnieszka Wojta (Germany), Nozliya Normurodova (Uzbekistan), Rukhsana Iftikhar (Pakistan), Almaz Ulviy (Azerbaijan), Suvon Meli (Uzbekistan), Sergey Nikonorov (Russia), Akibatkhon Ismanova (Kyrgyzstan), Makpal Orazbek (Kazakhstan), Aleksey Pilev (Russia), Nurboy Jabborov (Uzbekistan), Shafiqo Yorqin (Afghanistan), Amir Ne'mati Lima'i (Iran), Nafas Shodmonov (Uzbekistan), Rakymjan Turysbek (Kazakhstan), Dilmurod Quronov (Uzbekistan), Gulnoz Khal-liyeva (Uzbekistan), Dilnavoz Yusupova (Uzbekistan).

The present conference proceedings, titled "Issues in Oriental Classical Poetics: Navoi and Rumi" focus on the scholarly and theoretical exploration of the artistic, historical, and typological dimensions of the works of two eminent figures of Eastern-Islamic culture – Alisher Navoi and Jalaluddin Rumi. With its broad geographical scope, comparative perspectives, and analytical insights, the collection offers a unique contribution to the field. The volume is organized into four sections. Each section explores a distinct scholarly issue while also highlighting the shared poetic features and mutual influences in the works of Navoi and Rumi. The discussions extend to themes in world literature, comparative literary studies, historical and theoretical poetics, and contemporary literary discourse, contributing to both intellectual and aesthetic understanding.

This collection is intended for doctoral and postgraduate researchers, as well as master's and undergraduate students in fields such as world literature, literary theory, literary criticism, comparative literature, translation theory, and translation studies. It may also be of interest to anyone engaged in the study of artistic literature.

The publication was recommended by the Scientific and Technical Council of Alisher Navoiy Tashkent State University of Uzbek Language and Literature on April 3, 2025.

The views expressed in the articles do not necessarily reflect those of the editorial board.

© "Nurafshon business", 2025.

MUNDARIJA

1.	<i>Shuhrat SIROJIDDINOV.</i> IKKI BUYUK – IKKI TURK (<i>Kirishso'z ornida</i>)	15
 I SHO'BA NAVOIY VA RUMIY: BADI'YAT VA TIPOLOGIYA 		
2.	<i>Узоқ ЖЎРАҚҲҲОВ.</i> МУМТОЗ ПОЭТИКАДА “ИДЕАЛ ОБРАЗ” МУАММОСИ	20
3.	<i>Қозоқбой ЙЎЛДОШ.</i> “ЛАЙЛИ ВА МАЖНУН” ДОСТОНИДА РУҲИЯТ ТАСВИРИ	48
4.	<i>Сувон МЕЛИ.</i> “ХАМСА”ДА МУАЛЛИФ “МЕН”И	57
5.	<i>Gulnar Agig JAFARZADE.</i> THE INFLUENCE OF RUMI ON ALISHER NAVAI'S PERSIAN RUBAIYAT	68
6.	<i>Münevver TEKCAN.</i> ALI SHIR NAVA'I'S IMPACT ON THE TIMURID RENAISSANCE	79
7.	<i>Сергей НИКАНОВ.</i> К ВОПРОСУ О ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ЗНАЧИМОСТИ ЭПИТЕТОВ В СБОРНИКЕ “СОКРОВИЩНИЦА МЫСЛЕЙ” АЛИШЕРА НАВОИ	90
8.	<i>Мақсуд АСАДОВ.</i> НАВОИЙ АСАРЛАРИДА ИЖОД ВА ИЖОД АҲЛИ ТАЛҚИНИ	99
9.	<i>Шоира АҲМЕДОВА.</i> АЛИШЕР НАВОИЙ ВА ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ МАКТУБЛАРИ ҲАҚИДА	107
10.	<i>Гулноз ХАЛЛИЕВА, А. ЮСУПОВА.</i> ЕВРОПАДА РУМИЙШУНОСЛИК ВА СУЛТОН ВАЛАДНИНГ БУЮК БРИТАНИЯДА САҚЛАНАЁТГАН АСАРЛАРИ ХУСУСИДА	116

	<i>Оразбек МАҚПАЛ, Айнұр АНАПИНА.</i>	
11.	ӘДЕБИЕТТЕГІ ИНТЕРМӘТІНДІЛІК: АБАЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ӘЛІШЕР НАУАИМЕН САБАҚТАСТЫҒЫ	121
	<i>Сайфиддин РАФИДДИНОВ.</i>	
12.	НАВОЙИ ВА РУМИЙ ИЖОДИНИНГ ҚИЁСИЙ ЎРГАНИШ МАММОЛАРИ	128
	<i>Dilnavoz YUSUPOVA.</i>	
13.	MAVLONO JALOLIDDIN RUMIY VA ALISHER NAVOIY ASARLARIDA SAMARQAND TALQINI	137
	<i>Илҳом ҒАНИЕВ.</i>	
14.	ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ ВА АЛИШЕР НАВОЙИ АСАРЛАРИДА ИНТЕРТЕКСТУАЛЛИК	146
	<i>Islamjon YAKUBOV.</i>	
15.	JALOLIDDIN RUMIY MEROSI VA ZAMONAVIY O'ZBEK ROMANCHILIGI	153
	<i>Gulbahor ASHUROVA.</i>	
16.	TARIXIY SHAXS TASVIRI: NAVOIY OBRAZI	162
	<i>Qahramon TO'XSANOV, Muhammadamin JURAQULOV.</i>	
17.	RUMIY VA NAVOIY IJODIDA ILM-MA'RIFAT TALQINI	170
	<i>Mahmadiyor ASADOV.</i>	
18.	HOMO POETIKUS KONSEPSIYASI: NAVOIY VA RUMIY	174
	<i>Sobit AVEZOV.</i>	
19.	BOQIYLIKKA DAXLDOR BITIKLAR	174
	<i>Адҳамбек АЛИМБЕКОВ.</i>	
20.	АЛИШЕР НАВОЙИНИНГ ТУРКИЯЛИК ШОГИРДИ	182
	<i>Насиба БОЗОРОВА.</i>	
		187
21.	ҲАЗРАТИ МАВЛОНОНИНГ “МАЖОЛИСИ САБЪА” (“ЕТТИ МАЖЛИС”) АСАРИДА НАЪТ	191
	<i>Yulduz ZIYAYEVA.</i>	
22.	“OSHIQ-MA'SHUQA-RAQIB” OBRAZI GENEZISI	198
	<i>Olmos XURRAMOV.</i>	
23.	ALISHER NAVOIYNING “HOLOTI PAHLAVON MUHAMMAD”DA TARIXIY HAQIQAT IFODASI	205
	<i>Hasamuddin HAMDARD.</i>	
24.	AMIR ALISHER NAVOIYNING HEROT MAKTABINING TUSHUNCHALARINI TEMURIYLAR SIYOSATIGA O'TKAZISHDAGI ROLI	210

25.	<i>Leyla HƏSƏNOVA.</i> AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATINDA ROMANTİZM	220
26.	<i>Marifat RAJABOVA, Madina IBOTOVA.</i> RUMİY VƏ NAVOIY LIRIKASIDA KÖ'NGİL METAFORASI	226
27.	<i>Sherxon QORAYEV.</i> MAVLAVİY "GİRDİ DARVESHLAR"NING RAQSU SAMO' MAJLISLARI	231

II SHO'BA SHARQ ADABIYOTIDA POETIKA MUAMMOLARI

28.	<i>Улугбек ХАМДАМ.</i> ГЛОБАЛ ДУНЕДАГИ ЙЎЛЧИ ЮЛДУЗЛАР	244
29.	<i>Zafer TOPAK.</i> ALİ ŞİR NEVÂÎ'NİN TÜRKÇE DİVANLARINDAKİ ŞİİRLE İLGİLİ BENZETMELER VE BUNLARIN ŞAİRİN POETİKASINA KATKILARI	254
30.	<i>Gulnoz XALLIYEVA, Adiba MA'DIYEVA.</i> ZAMONAVİY O'ZBEK VA NEMIS SHE'RIYATIDA BAHOR OBRAZINING BADIİY TALQINI	266
31.	<i>Dilrabo QUVVATOVA.</i> MUMTOZ POETIKADA MASNAVIYGA OID QARASHLAR TALQINI	275
32.	<i>Вусала НАСИБОВА.</i> КОМПЛЕКС НОВРУЗОВСКИХ ОБРЯДОВ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	279
33.	<i>Диляра ХАЛИЛОВА.</i> К ВОПРОСУ О МЕЖКУЛЬТУРНОМ ПОТЕНЦИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ НАВОИ И ПУШКИНА В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА	285
34.	<i>Оразбек МАҚПАЛ, Әнуар ЗЕРДЕ.</i> НҮРЛАН МӘУКЕНҰЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ АБАЙ ДӘСТҮРІ	289
35.	<i>Олим ОЛТИНБЕК.</i> РАУФ ПАРФИ ШЕЪРЛАРИНИНГ ВАЗН ХУСУСИЯТЛАРИ	297
36.	<i>Farhad RAHİMİ.</i> FERAĞÎ'NİN MİFTAHU'L-LÜGAT SÖZLÜĞÜNÜN DÜZENİ VE EL YAZMASI ÜZERİNE	312

37.	<i>Orzigul HAMROYEVA.</i> QOʻFIYAGA OID BIRLIK LARNING QIYOSIY TAHLILI	325
38.	<i>Ainisa AKMATOVA, Makhlie NAZAROVA</i> THE SPECIFIC PECULIARITIES OF THE EMAGE "WOMAN" IN THE EPIC MANAS AND IN ALISHER NOVOIY'S WORKS	333
39.	<i>Тоғжол НОРОВ.</i> АЛИШЕР НАВОИЙ БОРЛИҚ ФАЛСАФАСИДА КОСМОС, МАКОН ВА ЗАМОН ТАЛҚИНИ	341
40.	<i>Rustam SHARIPOV.</i> MAHMUDHO'JA BENBUDIY VA ABDURAUF FITRATNING MILLIY DAVLATCHILIK HAQIDAGI QARASHLARI	353
41.	<i>Feruza BURXANOVA.</i> BADIY SO'Z JILOSI	370
42.	<i>Ольга ЧИЖИКОВА, Ирина ЯНОВСКАЯ.</i> ЧЕРТЫ КОСМИЗМА В СТИХОТВОРЕНИИ НИКОЛАЯ КЛЮЕВА "БЕЛАЯ ИНДИЯ" И В НЕКОТОРЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ВОСТОЧНЫХ АВТОРОВ	377
43.	<i>Komiljon HAMROYEV.</i> SHARQ NIHOYATLARINING TIPOLOGIK XUSUSIYATLARI	386
44.	<i>Ўилуффар УМАРОВА.</i> УЛЖАС СУЛАЙМОНОВ ШЕЪРИЯТИ	393
45.	<i>Zebiniso BEKMURADOVA.</i> PAREMIYADA XIAZM	399
46.	<i>Азамат ХАЙРУЛЛАЕВ.</i> НОРМУРОД НОРҚОБИЛОВ ҲИКОЯЛАРИДА ОНОМАСТИКА	404
47.	<i>Салават АЮПОВ.</i> ОТЗВУКИ РУССКОЙ КЛАССИКИ В ЧЕХОВСКОМ ЭТЮДЕ "БЕЗНАДЕЖНЫЙ"	422
48.	<i>پوهنپار امرالله محمدی</i> بررسی زبان شناسانه استعاره مفهومی عشق در اشعار فارسی نوایی	429
49.	<i>Tozagul MATYOQUBOVA.</i> G'AFUR G'ULOM SHE'RIYATIDA LIRIK QAHRAMON VA KECINMANING POETIK IFODASI	437
50.	<i>Ирина ЯНОВСКАЯ, Ольга ЧИЖИКОВА.</i> СКУЛЬПТУРНЫЕ ОБРАЗЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А.С.ПУШКИНА	445

51.	<i>Шохрат Нусрат МАМЕДОВА.</i> ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СЕМАНТИКА ДЕТСКИХ ДРАМ МИРВАРИД ДИЛЬБАЗИ	453
52.	<i>Umida ABDULLAYEVA.</i> "SHAYX SAN'ON" QISSASIDA USTOZ-SHOGIRD MASALASI	466
53.	<i>Yorqinoy NASIRDINOVA.</i> ALISHER NAVOIY OBRAZI FRANSUZ ADABIY VA TARIXIY TAFAKKURIDA	470
54.	<i>Sayid Nurulloh AMINYOR.</i> ALISHER NAVOIY MA'RIFATNING PORLOQ QUYOSHI	478
55.	<i>Qtabek BABAYEV, Munisa BOLTAYEVA.</i> ÜBERSETZUNGSMETHODE VON TECHNISCHEN TEXTEN	491
56.	<i>Нуриддин УБАЙДУЛЛАЕВ.</i> "ТАНАЗЗУЛ" РОМАНИДА МУСУЛМОНҚУЛ МИНГБОШИ ОБРАЗИ	496
57.	<i>Matluba MAMADIYAROVA.</i> "ALPOMISH" VA "BEOVULF" EPOSALARIDA AYOL FENOMENI	503
58.	<i>Mahbuba QARSHIYEVA.</i> ALISHER NAVOIY: MATNSHUNOSLIK VA MANBASHUNOSLIK	508
59.	<i>Feruzha SAPAYEVA.</i> MAXTUMQULI ASARLARINING TURKIY TILLARDAGI TARJIMALARI VA ULARNING TADQIQI	514
60.	<i>Bahor SHUKUROVA.</i> BADIIY ADABIYOTDA RAMZIY OBRAZLAR TALQINI	522
61.	<i>Nodira SAIDOVA.</i> "NAVOIY VA ILOHIYOT"DA "GERMENEVTIK DOIRA"DAN FOYDALANISH	530
62.	<i>Sevinchoy YOQUBOVA.</i> XX ASR BOSHLARI O'ZBEK SHE'RIYATINING YANGILANISH OMILLARI	534
63.	<i>Нилуфар ДИЛМУРОДОВА.</i> АСАД ДИЛМУРОД ЭССЕЛАРИНИНГ ГЕНЕТИК АСОСЛАРИ, УЛАРДА МУАЛЛИФ ИФОДА УСЛУБИ ВА БАДИИЙ- ЭСТЕТИК КОНЦЕПЦИЯСИ	541
64.	<i>Nodira XUDOYNABAYEVA.</i> JALOLIDDIN RUMIY VA ALISHER NAVOIY JAHON ADABIYOTI KONTEKSTIDA	547

65.	<i>Maftuna NORQULOVA.</i> "HALI HAYOT BOR..." QISSASIDA QAHRAMON KONSEPSIYASI	552
66.	<i>Dilnavoz BOYZOQOVA.</i> "YUSUF VA ZULAYHO" QISSASIDA OBRAZ TALQINI	560
67.	<i>Махфуззоҳон ХОМИДОВА.</i> "БАДОЙИЪ УЛ-БИДОЯ" ДА ИНТЕРТЕКСТУАЛЛИК	568

III SHO'BA NAVOIY VA RUMIY IJODIDA MA'RIFAT VA MILLIYAT MASALALARI

68.	<i>Nafas SHODMONOV.</i> "LAYLI VA MAJNUN" DOSTONI SYUJETI VA G'OYASINI SHAKLLANTIRGAN BA'ZI OMILLAR	578
69.	<i>DR. KEMAL YAVUZ ATAMAN.</i> OSMANLI DEVLETİ'NİN MANEVİ VE HAKİKİ MÜESSİSİ MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ	584
70.	<i>G'ayrat MURODOV, Shahlo SA'DULLAYEVA.</i> MURSHID VA MURID MUNOSABATI	592
71.	<i>Нусратулло ЖУМАХЎЖА.</i> ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ "МАСНАВИЙИ МАЪНАВИЙ" АСАРИНИНГ КИРИШ ҚИСМИ МАЗМУНИГА ЧИЗГИЛАР	602
72.	نویسنده: پروفسور دکتر فضل الرحمن فقیہی ہروی نقش امیر علیشیر نوابی در تمدنآفرینی دورہ تیموریان ہرات	607
73.	<i>Darmonoy O'RAYEVA.</i> RUMIY VA HOZIRGI O'ZBEK SHOIRLARI IJODIDA DUNYO TA'RIFI	619
74.	<i>Ulkar BAKHSHIYEVA.</i> THE ARTISTIC-AETHETIC FEATURES OF THE MYTHOLOGICAL APPROACH IN NIZAMI GANJAVI'S POEM "ISKANDARNAME" (IN THE CONTEXT OF LEGENDS RELATED TO KHIDR)	624
75.	بشیر احمد قرداش هصالح	634
76.	<i>Odiljon AVAZNAZAROV.</i> NAVOIY DOSTONLARIDA "QADAM" METAFORASI	642

	<i>Toji NOROV.</i>	
77.	ALISHER NAVOIY FALSAFIY MEROSINING ILOHIY-MA'RIFIY VA MAFKURAVIY ASOSLARI	649
	<i>Saodat MUMINOVA.</i>	
78.	AQL VA IDROK O'RTASIDAGI MUVOZANAT	662
	<i>Мустафа БАЙЭШАНОВ.</i>	
79.	“ПЯТЕРИЦА” НАВОИ В СОКРОВИЩНИЦЕ МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	667
	<i>زینب نوروز علی ؛ شادمحمد سہاک</i>	
80.	جاہگاہ عقل در اشعار امیر نظام الدین علیشیر نوایی	671
	<i>Usmon QOBILOV.</i>	
81.	ON THE INTERPRETATION OF THE TRUE OF HUMANITY AND THE UNIVERSE IN ARTISTIC CREATIVITY	678
	<i>دکتر نورالرحمن ناصح</i>	
82.	انسان کامل و انسان شناسی از نظر علی شیر نوایی و مولانا با رویکرد تطبیقی	687
	<i>Адҳамбек АЛИМБЕКОВ.</i>	
83.	АЛИШЕР НАВОИЙ ҲАҚИДА ТУРК ДОСТОНИ	693
	<i>Hamza ATEŞ, Kemal ATAMAN.</i>	
84.	MAVLONO JALOLIDDIN RUMIY ASARLARIDA IJTIMOİY O'ZGARISHLAR	700
	<i>Мавжуда НУРИДДИНОВА.</i>	
85.	“БОР КИТОБИ, ЛЕК ПАЙҒАМБАР ЭМАС...”	710
	<i>Shohista NIYOZOVA.</i>	
86.	MILLIY QADRIYATNING TAMAL TOSHI	720
	<i>Duygu KOCA.</i>	
87.	ALİ ŞİR NEVÂÎ'NİN ESERLERİNDE AHLAKİ DEĞERLER	727
	<i>Iroda ISHONXANOVA.</i>	
88.	XX ASR 40-YILLARIDA NAVOIYSHUNOSLIK	734
	<i>Ойдин ТУРДИЕВА, Ойша ШУКУРОВА.</i>	
89.	РУМИЙ ҒАЗАЛЛАРИДА ТИНЧЛИК ҒОЯСИ ТАЛҚИНИ	734
	<i>Nargiza SHOALIYEVA.</i>	
90.	RUMIY VA NAVOINING ISHQQA OID QARASHLARI	741
		747

IV SHO'BA
NAVOIY VA RUMIY
YOSH TADQIQOTCHILAR TALQINIDA

91.	<i>Malika SUYUNOVA.</i> HAMZA VA XALQ TEATRI	766
92.	<i>Laylo TO'YCHIYEVA.</i> "ULISS" ROMANIDA TRAGIK VAZIYAT XRONOTOPI	772
93.	<i>Nilufar HAITOVA.</i> HAMID OLIMJON – NAVOIYSHUNOS	777
94.	<i>Shaxnoza TURSUNOVA.</i> SIZIF OBRAZI: TURFA TALQINLAR	781
95.	<i>Madina VAHOBOVA.</i> "NAVOIY KIRMAGAN UYLAR QORONG'U"	786
96.	<i>Sayohat ARZIQULOVA.</i> FATMA SHENGIL SUZAR IJODIDA RUMIY AN'ANALARI	794
97.	<i>Osiyo SIDDIQOVA.</i> KOMIZM XUSUSIDA BIR-IKKI SO'Z	802
98.	<i>To'lg'anoy QULJANOVA.</i> ASQAR MAHKAM IJODIDA RUMIYONA OHANGLAR <i>Sabinabonu BERDIYEVA.</i>	810
99.	"ADABIYOTSHUNOSLIK LUG'ATI"NING ELEKTRON MOBIL ILOVASINI YARATISH XUSUSIDA	815
100.	<i>Huriniso MENGLIYEVA.</i> DUNYONING AZALIY SAVDOSI	819
101.	<i>Баҳодур ЖОБЛИЕВ.</i> УНИВЕРСАЛ ОБРАЗЛАР КЎЛАМИ	825
102.	<i>Zilola JO'RAYEVA.</i> NAVOIY VA RUMIY ASARLARIDA TASAVVUF TIMSOLLARI	829
103.	<i>Diyora O'KTAMOVA.</i> ALISHER NAVOIY FARDLARINING O'RGANILISHI	834
104.	<i>Hediye Zeynep KÖŞEK.</i> ALİ ŞİR NEVÂİ VE MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN RUMÎ'NİN ESERLERİNDE TAKVÂ	839
105.	<i>Selenay ŞAHİN.</i> ALİ ŞİR NEVÂİ VE MEVLÂNÂ'NIN SANATSAL VE DÜŞÜNSEL YAKLAŞIMLARININ MİMARİ ESERLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SOSYO-KÜLTÜREL BİR DEĞERLENDİRME	849

	<i>Nodirjon G'AFUROV, Shahnoza YO'LDOSHEVA.</i>	
106.	NAVOIY "XAMSA"SI VA RUMIY "NAYNOMA"SIDA "NAY" TIMSOLI	856
	<i>Noila ROXATALIYEVA.</i>	
107.	"DEVONA" VA "JUNUN" TUSHUNCHALARI TALQINI	861
	<i>Sema DÜLGAR.</i>	
108.	ŞAİR FÂTİMA HANIM VE KÜTAHYA MEVLEVÎHÂNESİNE ETKİLERİ	866
	<i>İrem ERDEM.</i>	
109.	ALİ ŞİR NEVAİ'NİN MUHAKEMETÜ'L-LUGATEYN ADLI ESERİNDE EŞANLAMLILIK	872
	<i>Dilfuza ISMOILOVA.</i>	
110.	"BİR AYOL HAYOTIDAN 24 SOAT" NOVELLASINING KOMPOZITSION TAHLILI	881
	<i>Beyza ÖZER.</i>	
111.	MÊKÂNDAN LÂMEKÂNA: ALİ ŞİR NEVAİ VE MEVLÂNÂ	888
	<i>Ahmet Berat COŞKUN.</i>	
112.	MUHÂKEMETÜ'L-LUGATEYN'DE GEÇEN İŞ/HAREKET BILDİREN FİİLLER VE BU FİİLLERİN KUZEYBATI/KIPÇAK TÜRK LEHÇELERİNDEKİ GÖRÜNÜMLERİ	897
	<i>Aziz NORQULOV.</i>	
113.	"NASOYIM" PINJIDAGI UMR	910
	<i>Saodat FAYZIYEVA.</i>	
114.	JADID MATBUOTIDA NAVOIY IJODI TADQIQI	916
	<i>Jobir ISMATILLOYEV.</i>	
115.	MUNIS IJODIDA NAVOIY AN'ANALARI	924
	<i>Dovud XO'JAQULOV.</i>	
116.	NAVOIY VA RUMIY IJODIDA SABR TUSHUNCHASI	930
	<i>Nazokat G'OFUROVA.</i>	
117.	BİLGAMISH – BUYUK SHARQNING QADIM DURDONASI	934
	<i>Nargiza SHAMIYEVA, Jazira TULEGENOVA,</i>	
	<i>Nargiza XOLBOBOYEVA.</i>	
118.	COMPARATIVE STUDY OF MEANING EXPANSION AND NARROWING OF QUALITATIVE ADJECTIVES IN ENGLISH AND UZBEK	938
	<i>Go'zal OMONOVA.</i>	
119.	JALOLIDDIN RUMIY HIKOYALARIDA XULQ-ATVOR MASALASI	944
	<i>Madina TURSUNOVA.</i>	
120.	MARLO VA SHEKSPIR: IJODIY PARALLELLAR VA FARQLAR	949

121.	<i>Shodiya TURSUNALIYEVA.</i> "ABU RAYHON BERUNIY" DRAMASIDA FOJIAVIY VAZIYATLAR TALQINI	952
122.	<i>Gulzoda SAFAROVA.</i> ERKIN A'ZAMNING "ANOYINING JAYDARI OLMASI" HIKOYASIDA IDILLIYAVIYLIK	957
123.	<i>Nozima KARIMOVA.</i> YOVUZ BAHODIR O'G'LINING "YONAYOTGAN BUXORO" ROMANIDA TARIXIY HAQIQAT	964
124.	<i>Suhrobjon ZIYODOV.</i> YOSHLAR SHE'RIYATIDA NAVOIYGA MUROJAAT	970
125.	<i>Sherzod USMONOV.</i> ZEBO MIRZO SHE'RIYATIDA METAFORIK OBRAZLAR	977
126.	<i>Нармин БАБАЕВА.</i> ЭТИОЛОГИЧЕСКАЯ СЕМАНТИКА МИФОЛОГИЧЕСКИХ ОБРАЗОВ	983
127.	<i>Yüsra KARAÇA.</i> HZ. MEVLANA'NIN YOLU VE HAT SANATI	993
128.	<i>Lobar BERDIYEVA.</i> SHAVKAT RAHMON SHE'RIYATIDA RAMZIYLIK	999
129.	<i>Gulsevar MAMANOVA.</i> "YUSUF VA ZULAYHO": GENEZIS MASALASI	1006
130.	<i>Shahzoda VALIJONOVA.</i> NAVOIY E'TIROF ETGAN XAMSANAVIS	1014
131.	<i>Dilrabo HAYDAROVA.</i> O'ZBEK-TURK HIKOYALARIDA KOMIKLIK	1018
132.	<i>Saida DAVRONOVA.</i> ALISHER NAVOIY FAOLIYATINING O'ZBEKISTON KINOFOTOFONO MILLIY ARXIVI HUJJATLARIDA YORITILISHI	1022
133.	<i>Mirjalol SODIQOV.</i> "BUYUKLAR TUHFASI" – MUMTOZ ADABIYOT TARIXIGA DOIR TADQIQOT	1029
134.	<i>Muhayyo ISTAMOVA.</i> AYOL OBRAZI JOZIBASI	1036
135.	<i>Iroda ESHMURADOVA.</i> YANGI DARSLIKLAR HAQIDA	1041

136.	<i>Ruxsora UNAROVA.</i> AHMAD A'ZAM HIKOYALARIDA "JUMBOQ" TASVIRI	1048
137.	<i>Maftuna USMONOVA.</i> NAVOIYDA "SHOH" VA "GADO" TUSHUNCHALARI TALQINI	1052
138.	<i>Nigora TOSHMURODOVA.</i> FURQAT VA MA'RIFATPARVARLIK G'OYASI SHARIF YUSUPOV TALQINIDA	1057
139.	<i>Muxlisa ASHIRMATOVA.</i> NAVOIY VA RUMIY: MUSHTARAK DIDAKTIKA	1068
140.	<i>Dilnavoz NAJIMOVA.</i> MUMTOZ TURKIY ADABIYOTNI BOLALAR ONGIGA YETKAZISH AMALIYOTIGA DOIR	1074
141.	<i>Parvina NARZULLOYEVA.</i> XAMSA DOSTONLARIDA UCHRASHUV MOTIVINING O'RNI	1083
142.	<i>Roza QURBONOVA.</i> NAVOIY VA RUMIY ADABIY MEROSINING BOSHQA TILLARGA TARJIMASI VA CHET ELLARDA O'RGANILISHI	1090
143.	<i>Nigina FAYZULLAYEVA.</i> A.S.PUSHKIN VA F.M.DOSTOYEVSKIY ROMANLARIDA EPISTOLYAR JANRNING BADIY-ESTETIK FUNKSIYASI	1097
144.	<i>Ayşe ÖZTOKLU, Sümeyye ÇAĞLAR YILMAZ.</i> MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN RÛMÎ'NİN MESNEVÎ'SİNDE HZ. MUSA KISSASINDAN KESİTLER	1104

“HALI HAYOT BOR...” QISSASIDA QAHRAMON KONSEPSIYASI

Annotatsiya: Ushbu maqolada adib Ahmad A'zam qalamiga mansub “Hali hayot bor...” qissasida qahramon konsepsiyasi masalasi atroflicha o'rganiladi. Shuningdek, qissaning bosh qahramoni A'lamning o'zi mansub bo'lmagan jamiyatda harakat qilishi va alal-oqibat u muhit odami emasligini anglab tark etishi xususida mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlar: qissa janri, qissada qahramon konsepsiyasi, obraz, syujet, detal, g'oya.

Abstract: This article examines the concept of the hero in the story “There is still life...” by the writer Ahmad A'zam. It also discusses the main character of the story, A'lam, who acts in a society to which he does not belong and eventually leaves, realizing that he is not a person of the environment.

Keywords: story genre, concept of the hero in the story, image, plot, detail, idea.

Birorbadiiyasar haqida gap ketganda, avvalo, kitobxon ko'z oldida asar qahramoni gavdalanadi. Badiiy asarni harakatlantiruvchi eng katta kuch ham adabiy qahramondir. Adabiy qahramon esa ijodkor dunyoqarashining mahsuli. Bu haqida adabiyotshunos K.Hamrayev o'zining “Hikoya kompozitsiyasi” nomli tadqiqotida shunday deydi: “Badiiy obrazni ijodkorning badiiy asardagi ko'lankasi, ham deyish mumkin. Shu ma'noda har bir obraz ortida yozuvchining dardi, o'y-mushohadalari va badiiy niyati yotadi¹”. Epik turning barcha janrlarida ijod qilgan, adabiyotshunoslar tomonidan o'zi bilan o'zi gaplashayotgan odam obrazi deya e'tirof etiladigan Ahmad A'zam asarlarining har bir qahramonida muallifning badiiy niyati yashirin. Ahmad A'zam adabiy jarayonda faol ishtirokchi, jamiyatda kechayotgan hodisalarga befarq bo'lmagan ijodkor. Nafaqat badiiy asarlari, balki til haqidagi ilmiy va publitsistik asarlari o'zbek adabiyotining xazinasidan o'rin olgan.

Adabiyotshunos D.Quronov “Badiiy obraz borliqning san'atkor ko'zi bilan ko'rilgan va ideal asosida ijodiy qayta ishlanib, hissiy

1 Hamrayev K. Hikoya kompozitsiyasi. – T.: Nurafshon bussines, 2020. – B.55.

idrok etish mumkin bo'lgan shaklda ifodalangan aksidir,¹” deydi. Darhaqiqat, muallif asar qahramonini shuurida pishitib, u orqali kitobxonga o'zining ijodiy maqsadini yetkazadi.

Ahmad A'zam ijodida, ayniqsa, qissa janrining o'rni beqiyos. Qissa janri hikoyadan katta, romandan kichik bo'lganligi uchun epik tur markazida turadi. Unda qahramon taqdir yo'li asosiy planga chiqariladi. Qissadagi barcha epizodlar bosh qahramonga bevosita bog'lanadi. Adibning “Hali hayot bor...”, “Bu kunning davomi”, “Quroq”, “Asqartog' tomonlarda” kabi qissalari o'zbek kitobxoniga tanish. Bu qissalardagi bosh qahramonlarning umumiy jihatlari bor. Adibning barcha qahramonlari ziyoli qatlamda harakatlanadi. Adib bu muhitdagi xunrezliklar, poraxo'rlik, ikkiyuzlamachilik kabi illatlar haqida fikr yuritir ekan, qissa bosh qahramonlari xulq-atvorini ularning muhitga bo'lgan munosabati, axloqiy qarashlarida ochib beradi.

“Quroq” qissasining bosh qahramoni oltmish yoshdan oshgan (adibning o'zi) ziyoli odam. Qissada adib bolaligi xotiralari achchiq kinoyaviy uslubda hikoya qilinadi. Inson uni o'sib-ulg'aytirgan, tarbiya qilgan o'tmishidan, o'zligidan ayrila olmaydi. Agar inson o'tmishdan ayrilsa, uni kitoblardan izlay boshlaydi. Kitoblardan izlangan o'tmish orqali o'zlikka erishib bo'lmaydi. “Quroq” qissasi orqali o'z qiyofasini izlayotgan, yashashdan maqsadini, hayot mohiyatini anglashga harakat qilayotgan ziyoli odam obrazini ko'rishimiz mumkin.

“Bu kunning davomi” qissasi qahramoni psixolog yigit. U yillar davomida izlagan qizini uchratgan va uning qo'ng'irog'ini kutib telefonga betoqat tikiladi. Telefon bilan bog'liq boshqa xotiralarni eslaydi. U qiz telefon qiladimi, qilmaydimi, lekin u baribir kutaveradi. Birgina qo'ng'iroq uning butun umrlik taqdirini hal qiladigandek, go'yo. Telefon detal-obrazi qahramon ruhiyatini, psixologik holatini ochish uchun xizmat qiladi.

“Asqartog' tomonlarda” qissasi bosh qahramoni Mahdi Ashrapov ham universitetda dars beradigan ziyoli odam. U o'zi ishlayotgan muhitdan qoniqmaydi, ilm dargohida poraxo'rlik, korrupsiya, soxta kadr tayyorlash avj olgan. Qahramon bu biqiq muhitda hallolik, poklik va tozalik ramzi sifatida qissa markazida turadi.

1 Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – T.: Akademnashr, 2018. – B.90.

“Hali hayot bor...” qissasining bosh qahramoni A’lam jurnalist. A’lam o’z so’ziga ega odam. Har qanday davrada fikrini aniq ayta oladi. Uning bu fe’li atrofdagilar tomonidan tanqid qilinadi. U o’zi faoliyat yuritadigan maskandan norozi. Qissa so’nggida qahramon bu muhitdan chiqib ketadi.

Qissada nashriyot xodimlarining o’z xizmat vazifalariga loqaydlik bilan qarashi haqida so’z yuritiladi. Ancha vaqtlardan beri nashriyotda ish bir maromda olib borilayotgan edi. Birgina qo’ng’iroq bu turg’unlikni buzib yuboradi. Voqealar rivoji mana shu qo’ng’iroqdan keyin shiddatli tus oladi. Markazkomdan Gulimoh Yulduzovna qo’ng’iroq qilib shu nashriyotda faoliyat yuritayotgan xodim Kamolov haqida so’raydi. “Kamolov A’lam hali ham sizda ishlayaptimi?”¹, deb berilgan savolga direktor “Ha” deb javob bergandan so’ng Gulimoh Yulduzovnaning boshqa telefoniga qo’ng’iroq bo’lib, keyin gaplashamiz, deb go’shakni qo’yib qo’yadi. Yuqoridan bo’lgan qo’ng’iroq, ism-familiyasi bilan so’ralgan xodim, hali ham sizda ishlayaptimi, degan savol direktorni gangitib qo’yadi. Muallif direktor Abduzafar Abdusafarovich obrazi vositasida Gulimoh Yulduzovnani portretini yaratar ekan, uni ko’rganda direktorning ruhi tushib ketishini, o’ng’aysizlanishini, gavgdasi shalvirab qolgandek bo’lishini ta’kidlaydi. Direktor Gulimoh Yulduzovnaning qomatini sambittolga o’xshatadi, qoshi doim chimirilib turishi, kiyimni ham did bilan tanlab kiyishini va yaxshiyamki shunday ayolga uylanib qolmaganiga shukrlar qiladi. “Bir umr kibr-u nazokat bilan yashab bo’ladimi, axir, qo’limni noto’g’ri ushlading, deb bir turilsa! Siqilib o’lib ketasan-u. Rafiqa kishi ming chiroyli bo’lmasin, muzeyga qo’yaysan, uni ham quchoqlash kerak, axir, ey, yashash kerak u bilan!”²

Birgina xodimning ish joyida yo’qligi, uni so’roqlab qilingan qo’ng’iroq hammaning tinchini buzadi, xodimlar g’imirlab qolishadi. Direktor ham kadrlar bo’limi boshlig’idan ishda nechta xodim borligini, kim kechikib keldi-yu, kim umuman kelmadi, deb so’roq qilganda tayinli javob ololmaydi. Aynan shu paytning o’zida buni tekshirib chiqishni talab qiladi.

1 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O’zbekiston, 2011. – B.9.

2 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O’zbekiston, 2011. – B.10.

Asarda A'lam obraziga qarama-qarshi qo'yiladigan obraz bu Turdiali. Ikkalasining yoshi teng. Bitta xonada ishlaydi, birga tushlik qiladi, ammo qarashlari turlicha. Turdiali direktor ishonchiga kirish uchun doim yaltoqlanadi. "Ular boshqa, boshqa davra. Tushunmayman ularni, tushungim ham kelmaydi. Men ustozlarning yo'lidan boraman. Ha, men, mana, sizning etagingizdan ushlaganman, Ursangiz ham, so'ksangiz ham qo'yvormayman"¹. Hatto bir xonada ishlaydigan do'sti A'lam bilan orasida hech qanday do'stlik rishtalari yo'qligini aytib, u haqida nomaqbul gaplarni aytadi. "Bunga nima qilib moshin tegib qoldi o'zi? Endi Markazkomda hamma moshinlar shunaqa TNO "Volga"da, a? Bo'lmasa, o'zi invalidlarning pat-patichalik ham ish qilgani yo'q"². Turdiali doim A'lamga hasad ko'zi bilan qaragan. U jurnalistlar seminariga yordam berish uchun borib, lekin hech qanday ish qilmay Volga minib yurganiga, nashriyotda birgina A'lam direktor bilan ochiq gaplashishiga kuyadi. Turdiali vaziyatga qarab tuslanadigan obraz.

Direktor Abduzafar Abdusafarovich nashriyotda tartib-intizomni yaxshi ko'radigan odam. Uning kuni dolonda xodimlarni nazorat qilish bilan o'tadi. A'lam direktorga rahmi kelib: "O'zi yaratgan tartiblardan o'zi siqiladi. Bo'lmasa kap katta, rahbar odamga kun bo'yi dolonda pishirib qo'yibdimi?"³, deydi. Direktor ancha yillardan beri bu lavozimda ishlaydi, birgina xodim tufayli o'z o'rnini yo'qotishni xohlamaydi. Gulimoh Yulduzovnaning qo'ng'irog'i direktorning asl yuzini ochib beradi. Tashqaridan qaraganda u ishxonada tartib-intizomni saqlay olgan. Lekin ichkarida ishiga mas'uliyatsiz, ikkiyuzlamachi va axloqsiz rahbar. Direktorning kadrlar bo'limida ishlaydigan Surayyo bilan ishqiy munosabati bor. "Hech gap yo'q, jonim! Yosh kadrlar – bu kelajagimiz. Shtatni ham yosh kadrlar bilan to'ldirib borishimiz kerak. A'lam yana, aytyapsan-ku, talant ekan. Talantga o'zingning ham ko'ngling sust ketyapti. Qayerda turishini ham bilasan. Lekin bu yoqqa kirganda burningni

1 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B.19.

2 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B.20.

3 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B.9.

tortasan...”¹. Direktor fitratida shunday noqislik bor ekan, albatta qo'l ostidagi xodimlarida ham shunday kamchilik bo'lishi tabiiy.

Qissada bosh muharrir yordamchisi Umarov obrazi savodsiz xodim sifatida ko'rinadi. Qo'l ostida faoliyat yuritadigan jurnalist Kamolov yuqoridan so'ralgandan so'ng, nima sababdan so'rattirilganligini surishtirmay noto'g'ri ish qilgan deb o'ylab, ishdan bo'shatish uchun hujjat tayyorlaydi. Qissa davomida Umarovning savodsiz ekanligi yaqqol ko'rinadi. “Heh-he, hamma gap shu o'xshatmasida-da! – dedi Umarov o'zini orqaga tashlab. – Go'yo Navvoyi, Lutpi tilidan o'xshatma qilib, tagiga bugungi davrdan norozilikni tiqib yuborishadi. Bunaqalar mendan qutulib bo'pti! O'qib beraymi o'shanaqa... topgan joylarimni?”. “Navoiyni “Navvoyi”, Lutfiyni “Lutpi” deyishidanoq nashriyotda shunday lavozimda ishlaydigan odamning o'z o'rniga noloyiq ekanligi oydinlashadi.

Kadrlar bo'limi boshlig'i Surayyo obrazi ko'hlik ayol. Direktor bilan suhbatidan ma'lum bo'ladiki, ular o'rtasida devor yo'q. Bu ayol ham shu muhitdagilar singari ikkiyuzlamachi. Bitta davrada o'tiradigan kasaba uyushmasi raisasi Sojidani orqasidan har xil gaplarni aytadi. Asarda Sojida obrazi ham savodsiz obraz, asabiy ayol sifatida ko'rinadi. Uning xulq-atvori asar davomida, ayniqsa, A'lam bilan bo'lgan suhbatda ochiladi.

Nashriyot atrofida bochkalarda bo'yoqlar saqlanadi va uning hidi hamma joyda anqib turadi. Bu yerdagilarning hammasi bu hidga ko'nikkan. Faqat A'lamgina bu hidga ko'nikolmagan. Nashriyot xodimlarining hayot tarzi bir maromda, hatto ular buning o'zgarishini xohlamaydi. Shunday yashashga o'rganib bo'lishgan. A'lam bu jamiyat odami emas. O'zining fikrlari, orzulari, yashash tarzi bor.

Nashriyotda bo'yoq hidi doimiy anqib turadi, hamma bu hidni bilsa-da, bilmaslikka oladi. Shu hid sababli Surayyoning sog'ligida muammo bor. Qancha davolansa ham, yana qaytalanadi. Kabineti derazasining hamma tirqishlariga paxta tiqsa ham, bu hid qayoqdandir sizib kiraveradi. Bo'yoq detalida ham muallifning

1 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B.14.

2 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B.12.

badiiy niyati yotadi. Bu detal orqali adib muhitning og'irligini yoki buzilganligini ko'rsatib beradi. Nashriyotdagi muhit eskirgan, xodimlari esa beparvo. A'lamdan boshqa hech kim bu bo'yoq hididan qochmaydi. "– Nima sassiq? Bo'yoq-da, ha, isi bor. Nima qipti? Sassiq emish! Bilsangiz shu sassiq boqadi hammamizni. Shunga bosilgan kitoblarningga olasizlar jaraq-jaraq pullarni. Sassig'-a? Mehnatning isi bu!– Topgan gapidan Sojidaning o'zi jo'shdi. – Ha, ishlagandan keyin odamning ham isi bo'ladi. Nimaga burningizni jiyirasiz? Men yaxshi ko'raman, ish-da bu. Ishning isi bo'ladi, kiri bo'ladi. Ishlash kerak, ukam. Kim-kimlarni o'rta solib, yonida yurganlarni oyoqosti qilib, valakisalang yurguncha"¹. Bu detal xodimlar ichki dunyosi ham kirlanganligini ko'rsatib beradi, ya'ni obrazga yoki voqeaga salbiy munosabatni kuchaytiradi.

Shuningdek, qissada qora ko'mir detalini ham uchratamiz. Qissada ko'mir muallif niyatiga qarab obraz, voqea yoki muhitga chuqur ma'no yuklaydi. "Ko'mirning qorasi bir pasda tarqaladi-ya"², xuddi Markazkomdan Gulimoh Yulduzovnaning Kamolovni so'rganligi haqidagi xabar butun nashriyotga tarqalgandek. "Tushganiga qancha bo'lsa, biron soat bo'lgandir-da, shamol yo yengilroq shabada yo'q, gardi o'tgan-qaytganning egniga ilashadimi, yo oyog'idagi kalishining tishiga kirib qoladimi, mahallaning u boshigacha boribdi. O'ylasang yuragingni vahm bosadi: xuddi joni bordek, tushgan joyidan hamma yoqni qoraga bulg'ab, o'zidan-o'zi, sekin tarqalib-taralib ketaveradi... Xuddi qorong'u elanib-sizib cho'kayotgandek. Yana, yomon gapdek..."³. Qissadan keltirilgan matndan anglashiladiki, ko'mir changi qorong'ulik, odamlar orasidagi mish-mishlar bilan uyg'unlashtiriladi. Bu oddiy chang emas – odamlarning ruhiy va ijtimoiy hayotini iflos qiluvchi hodisa sifatida tasvirlanadi.

Qissada turg'un vaziyatni buzgan obraz bu – Gulimoh Yulduzovna. Gulimoh Yulduzovnaning qo'ng'irog'i nafaqat direktorni, balki nashriyot xodimlarini ham tinchini buzadi. Rahbar notinch

1 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B. 60.

2 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B. 3.

3 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B. 3.

bo'lgandan so'ng, jamoaning ham paytavasiga qurt tushadi. Qo'ng'iroqdan keyingi barcha voqealar bevosita Gulimoh Yulduzovnaga borib bog'lanadi. Asarda bu obraz qissadagi barcha obrazlarni harakatga keltiruvchi kuch sifatida ko'rinadi. A'lamning haqiqat yo'lidan borishi, o'z fikriga ega jurnalist ekanligi uchun Gulimoh Yulduzovna uni taqdirlamoqchi bo'ladi. A'lam Markazkomda ishlaydigan bu ayolga fikrlarini tortinmay bemalol ayta oladi. Jurnalistlar seminarida faol ishtirok etganligi uchun Gulimoh Yulduzovna A'lamni "Литературная газета"ga yillik obuna bilan taqdirlamoqchi bo'lganda, u bu gazeta kiosklarda to'lib yotganligini, agar iloji bo'lsa unga "Иностранная литература"ga obuna qilib berishini so'raydi. Gulimoh Yulduzovnadek ayol oddiy xodim Kamolovni so'rattirgani butun nashriyotda shov-shuvga aylanadi.

"Ishdagi odamlar uchun erkin bir joy bo'lishi kerak, – deydi A'lam"¹. Ko'chaga, mahallaga istagan odam chiqadi, xohlagancha aylanadi. Hech kim hech nima demaydi, chunki hammaniki-da. A'lam bu yerda esa direktor butun boshli dolonni o'ziniki qilib olganini o'ylab siqiladi. "Biz ham odam, balki bizning ham dolonda qo'limizni belga qo'ymasak ham, tahrirdan toliqib qotgan barmoqlarimizni qirsillatib, xushtak chalmasak ham, ming'irlab hirgoyi qilib yurgimiz kelar", deb ayta oladigan til yo'q². Dolonda direktor yurgan vaqtida hech kim u yerga chiqa olmaydi, ichkarida hamma bir-biriga "Yuribdilarmi?", "Yo'q, ko'rinmayaptilar. Chiqsangiz bo'ladi", "– E-e, Xudo asrasin. Chiqib qolishlari mumkin", "Och qornim, tinch qulog'im", "Ey, Xudoyim. Xushtagini kabinetda chalsa bo'lmaydimi-a?", "Shuni ayting, oyog'ini chigilini ham yozsin kabinetida. Hatto koptok tepsa ham bo'ladi-ku", – deb hasratlashib o'tirishadi.

Xulosa qilib aytganda, Ahmad A'zamning "Hali hayot bor..." qissasida davlat idorasidagi kamchiliklar, nashriyot muhitning nobop ekanligi ko'rinadi. Inson erki bo'g'ilgan jamiyatda A'lamga o'xshagan haqiqat uchun kurashuvchan kimsalarning iste'dodi so'nib

1 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B. 57.

2 Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B. 58.

boradi. A'lam hamma yoq bo'yoq hididan sasib ketgan, men endi bu havodan nafas olmayman deb, ariza yozib, narsalarni yig'ishtirib ketib qoladi. Chunki u bu jamiyat odami emas. A'lam erk va ozodlik uchun kurashgan obraz hisoblanadi. "Umuman, qahramonni hamisha harakatda, o'zgarishda tasvirlash, inson shaxsiyatining tinimsiz dinamikasini uning o'y-kechinmalari vositasida ko'rsatish Ahmad A'zam ijodiga xos asosiy xususiyatlardan biridir"¹.

Adabiyotlar

1. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – T.: Akademnashr, 2018. – B. 480.
2. Hamrayev K. Hikoya kompozitsiyasi. – T.: Nurafshon bussines, 2020. – B. 140.
3. Ahmad A. Hali hayot bor...: Qissalar, novellalar, hikoyalar. – T.: O'zbekiston, 2011. – B. 320.
4. Юлдошев. Суз ёлкини / Рухият жилолари (Ахмад Аъзам). – Т.: Гафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2018. – Б. 504.

1 Юлдошев. Суз ёлкини / Рухият жилолари (Ахмад Аъзам). Гафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий кйи, 2018. – Б. 356.